

Marie Benedictová

**Geniální žena ve stínu
Alberta Einsteina**

Einstein

&

Einstein

Marie Benedictová
EINSTEIN & EINSTEIN

Marie Benedictová

EINSTEIN
& EINSTEIN

Přeložil

Filip Klausner

Postavy a události popisované v této knize jsou fiktivní nebo je s nimi podle fantazie nakládáno. Vyjma historicky doložených postav je jakákoli podobnost se skutečnými osobami, žijícími či mrtvými, čistě náhodná a ze strany autorky neúmyslná.

Anglický originál *The Other Einstein*, vydaný nakladatelstvím Sourcebooks Landmark v Illinois
Copyright © 2016 by Marie Benedict

Translation © Filip Klausner, 2016
Czech edition © Metafora, 2017

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-657-6 (pdf)

Pro
Jima, Jacka a Bena

PROLOG

4. srpna 1948

Huttenstrasse 62, Curych, Švýcarsko

Konec je blízko. Cítím, jak se blíží jako temný, svůdný stín, který uhasí zbyteček mého světla. V těchto posledních minutách se ohlžím zpátky.

Jak jsem sešla z cesty? Jak jsem přišla o Lieserl?

Temnota houstne. V těch posledních pár chvílích, které mi zbývají, pátrám jako puntičkářský archeolog v minulosti po odpovědích. Doufám, že zjistím, jak jsem už dávno nadnesla, jestli je čas skutečně relativní.

Mileva „Mitza“ Marićová Einsteinová

ČÁST I.

Každé těleso setrvává v klidu nebo v rovnoměrném
přímočarém pohybu konstantní rychlostí,
pokud není vnějšími silami donuceno tento stav změnit.

sir Isaac Newton

KAPITOLA 1.

ráno, 20. října 1896

Curych, Švýcarsko

Urovnala jsem si záhyby na své čerstvě vyžehlené blůze, přihladila stužku kolem límečku a zasunula uvolněný pramínek do pevně utaženého uzlu. Chůze ke kampusu švýcarské spolkové polytechniky curyšskými ulicemi zavalenými mlhou si s mým pečlivě upraveným zevnějškem trochu pohrála. To, jak tvrdošijně mé husté tmavé vlasy odmítaly setrvat v upravené podobě, mě rozčilovalo. Chtěla jsem, aby každý detail tohoto dne byl dokonalý.

Narovnala jsem ramena a napřímila se, abych působila o kousek vyšší, než jsem se svou politováníhodně drobnou postavou vskutku byla, a položila jsem ruku na masivní kulatou kliku dveří učebny. Ve srovnání s koulí s vyleptaným řeckým vzorem, ohlazeným doteky rukou celých generací studentů, vypadala moje ruka malá, téměř dětská. Zarazila jsem se. *Otoč klikou a otevři ty dveře, nakázala jsem si. Dokážeš to. Překročení tohoto prahu pro tebe není ničím novým. Tento zdánlivě nepřekonatelný předěl mezi mužským a ženským světem už jsi překročila v bezpočtu tříd. A vždycky jsi uspěla.*

Přesto jsem váhala. Věděla jsem až příliš dobře, že i když je ten první krok nejtěžší, ten druhý není o mnoho snazší. V tom okamžiku, jen co jsem se znovu nadechla, jsem téměř slyšela tatínka, jak mě pobízí. „Buď statečná,“ zašeptal by v naší rodné, leč málo používané srbštině. „Jsi *mudra glava*. Moudrá. Tvým srdcem proudí krev našich zbojnických slovanských předků, kteří udělali cokoli, aby dostali to, co chtěli. Běž si vzít, co je tvé, Mitzo. Vezmi si, co ti patří.“

Nikdy bych ho nemohla zklamat.

Otočila jsem klikou a doširoka otevřela dveře. Šest párů

očí se na mě upřeně zahledělo: pět studentů v černých oblecích a jeden profesor v černém hábitu. Ve tvářích se jim zračil šok a jistá míra opovržení. Nic, dokonce ani kolující klípky, nepřipravilo tyto muže na to, že skutečně uvidí ve svých řadách ženu. Vypadali poněkud přihlouple s těma vyvalenýma očima a spadlými bradami, ale věděla jsem, že se nesmím zasmát. Přiměla jsem se nevšímat si jejich výrazů, ignorovat bledé líce svých spolužáků, kteří se s velkými navoskovanými kníry zoufale snažili vypadat starší než na svých osmnáct let.

Na polytechniku mě přivedlo odhodlání naučit se fyziku a matematiku, nikoli touha si tu najít přátele nebo někoho potěšit. Tento prostý fakt jsem si v duchu připomněla, když jsem sbírala odvalu postavit se tváří v tvář svému učiteli.

Profesor Heinrich Martin Weber a já jsme hleděli jeden na druhého. Odstrašující vzhled proslulého profesora fyziky, muže s dlouhým nosem, hustým obočím a přepečlivě pěstěným vousem, odpovídal jeho pověsti

Čekala jsem, až promluví. Cokoli jiného by bylo vnímáno jako naprostá nestoudnost. A vzhledem k tomu, že už pouhou mou přítomností na polytechnice mnozí vnímali jako nestoudnou, nemohla jsem si žádnou takovou skvrnu na štítě dovolit. Kráčela jsem po uzoučké hranici mezi svým rozhodnutím jít po této neprobádané cestě a dodržováním konvencí, které ode mě společnost stále vyžadovala.

„Vy jste...?“ povytáhl profesor tázavě obočí, jako by mě vůbec neočekával, jako by o mně nikdy neslyšel.

„Mileva Marićová, pane.“ Modlila jsem se, aby se mi nezachvěl hlas.

Weber velmi pomalu kontroloval seznam studentů. Samozřejmě že naprosto přesně věděl, kdo jsem. Jelikož byl vedoucím celého fyzikálního a matematického programu a vzhledem k tomu, že přede mnou byly doposud přijaty pouze čtyři ženy, musela jsem písemnou žádost o nástup do prvního ročníku čtyřletého programu známého jako Sekce šest adresovat přímo jemu. On sám ji potom odsouhlasil! Procházení seznamu studentů bylo bezostyšným a vypočítavým krokem, kterým dával ostatním najevo svůj názor na mě. Uděloval jim povolení, aby následovali jeho příkladu.

„Ta slečna Marićová ze Srbska nebo tak odněkud z Rakouska-Uherska?“ zamumlal, aniž by zvedl zrak, jako kdyby v Sekci šest mohla být ještě nějaká jiná slečna Marićová pocházející z přijatelnější lokality. Svým dotazem dal Weber jasně na vědomí svůj náhled na slovanské obyvatelstvo východní Evropy – totiž že my, snědí cizinci, jsme nějakým způsobem podřadnější než germánské obyvatelstvo vyzývavě neutrálního Švýcarska. Byl to další z řady předsudků, který budu muset vyvrátit, pokud chci uspět. Jako by to, že jsem jediná žena v Sekci šest – teprve pátá, která vůbec kdy byla do fyzikálního a matematického programu přijata –, samo o sobě nestačilo.

„Ano, pane profesore.“

„Můžete se posadit,“ svolil konečně a ukázal na prázdnou židli. Naštěstí pro mě bylo jediné zbývající místo úplně nejdál od stupínku. „Už jsme začali.“

Už? Hodina měla začít až za patnáct minut. Bylo mým spolužákům řečeno něco, co mně ne? Smluvili se, že se sejdou dřív? Chtěla jsem se zeptat, ale neudělala jsem to. Spor by jen přizivil odpor k mé osobě. Koneckonců na tom nezáleželo. Prostě zítra přijdu o čtvrt hodiny dřív. A pak každé ráno dřív a ještě dřív, pokud to bude třeba. Neuteče mi jediné slovo z Weberových přednášek. Mýlí se, pokud si myslí, že mě předčasný začátek odradí. Jsem dcera svého otce.

Přikývla jsem směrem k Weberovi, pohlédla na tu dlouhou vzdálenost ode dveří k mé židli a ze zvyku jsem počítala, kolik kroků bude k cestě přes místnost nutných. Jak to nejlépe zvládnout? Při prvním kroku jsem se snažila držet tělo rovně a maskovat svoje kulhání, ale šoupání mé chromé nohy se ozvěnou neslo učebnou. Z náhlého popudu jsem se rozhodla neskrývat vůbec nic. Prostě jsem všem svým kolegům předvedla znetvoření, které mě provází už od narození.

Dupnutí a šoupnutí. Stále dokola. Osmnáctkrát, než jsem dorazila ke svému místu. *Tady mě máte, pánové*, měla jsem pocit, že říkám každým posunutím své chromé nohy. *Pěkně se koukněte, ať to máme za sebou.*

Zadýchaná tou námahou jsem si uvědomila, že zavládlo naprosté ticho. Všichni čekali, až se usadím, a pravděpo-

dobně uvedeni do rozpaků mým kulháním nebo skutečností, že jsem žena, či obojím najednou, odvraceli zrak.

Všichni až na jednoho.

Po mé pravici seděl mladý muž s nepoddajnou kšticí tmavohnědých kudrlin a hleděl na mě. Oplácela jsem mu to, ač to vůbec nepatřilo k mým zvykům. Ale přestože jsem se na něj podívala zpříma a vyzývala ho tím, aby se vysmál mně i mému snažení, ty své napůl přivřené oči neodvrátil. Místo toho se mu v koutcích objevily drobné vrásky, jak se skrže stín svého kníru pouсмál, úsměvem plným pobavení, dokonce obdivu.

Kdo si myslí, že je? Co tím pohledem chce říct?

Když jsem se ale usadila na místo, neměla jsem už čas pátrat po smyslu jeho chování. Sáhla jsem do tašky pro papír, inkoust a pero a připravila se na Weberovu přednášku. Nenechám se tím drzým, nenuceným zíráním privilegovaného spolužáka zdeptat. Zahleděla jsem se dopředu na přednášejícího, a přestože jsem si toho jeho civění byla stále vědoma, nevšímala jsem si ho.

Weber však nebyl tak soustředěný sám na sebe. Ani tak tolerantní. Upřeně se na mladého muže zadíval a odkašlal si. Když to ale nezabralo a provinilce to nepřimělo přesunout pohled ode mě ke stupínku, prohlásil: „Vyžaduji plnou pozornost všech posluchačů. Toto je první a zároveň poslední varování, pane Einsteine.“

KAPITOLA 2.

odpoledne, 20. října 1896

Curych, Švýcarsko

Vešla jsem do haly penzionu Engelbrecht, tiše jsem za sebou zavřela dveře a podala mokrý deštník čekající služebné. Ze zadního salonku sem doléhal smích. Věděla jsem, že tam na mě děvčata čekají, ale ještě jsem se na jejich dobře míněný výslech necítila. Potřebovala jsem nějaký čas o samotě, abych si mohla popřemýšlet o svém dni, i kdyby to mělo být jen pár minut. Snažila jsem se zlehka našlapovat, zatímco jsem stoupala po schodišti ke svému pokoji.

Skříp. K čertu s tím uvolněným schodem.

Se šustěním antracitově šedých sukní se ze zadního salonku vynořila Helena, s kouřícím šálkem čaje v ruce. „Milivo, čekáme na tebe! Zapomnělas?“ Volnou rukou sáhla po mé dlani a odtáhla mě do místnosti, z níž vyšla a které jsme mezi sebou říkaly hrací pokoj. Cítily jsme se oprávněné mu dát jméno, protože kromě nás ho nikdo nevyužíval.

Zasmála jsem se. Jak jen bych ty uplynulé měsíce v Curychu bez těchto děvčat překonala? Bez Milany, Ružici a ze všeho nejvíc bez Heleny, spřízněné duše s tou její bystrostí, laskavým chováním a překvapivě i podobným kulháním. Proč jsem čekala být jen jediný den, než jsem si je pustila do života?

Před několika měsíci, když jsem s tatínkem přijela do Curychu, jsem si takové přátelství nedokázala ani představit. Mládí poznamenané třenicemi se spolužáky – v nejlepším odcizením a v nejhorším posměchem – věstilo život v osamění naplněný studiem. Nebo jsem si to alespoň myslela.

Když jsme po dvoudenní cestě z našeho domova v chor-

vatském Záhřebu vystoupili z vlaku, byli jsme oba poněkud ukodrcaní. Kouř z lokomotivy se valil curyšským hlavním nádražím a já jsem musela mhouřit oči, abych vůbec viděla na nástupiště. S brašnou v každé ruce, z nichž jedna byla těžká váhou mých oblíbených knih, jsem se malinko potácela, jak jsem si razila cestu přeplněným nádražím, následovaná tatínkem a zřízencem, který nesl naše těžší zavazadla. Otec ke mně přispěchal a snažil se mi ulehčit od mých brašen.

„Já to zvládnou, tatínku,“ trvala jsem na svém, zatímco jsem se snažila vykroutit ruku z jeho sevření. „Máš svá zavazadla, která musíš nést, a jen dvě ruce.“

„Mitzo, prosím, dovol mi, abych ti pomohl. Další tašku unesu snáze než ty.“ Zachechtal se. „A to se ani nezmiňuji o tom, že tvá matka by byla v šoku, kdybych tě nechal trmácet po curyšském nádraží.“

Položila jsem tašku a snažila se vyprostit dlaň. „Já to ale musím dokázat bez tvé pomoci, tatínku. V Curychu budu koneckonců žít sama.“

Dlouze se na mě zahleděl, jako by se fakt, že tady budu bydlet bez něho, projevil teprve nyní, jako bychom k tomuto cíli společně nesměřovali už od doby, kdy jsem byla malá holčička. Váhavě, jeden prst po druhém, svůj stisk povolil. Chápala jsem, že je to pro něho těžké. Ačkoli jsem věděla, že jedna jeho část se raduje z mé honby za výjimečným vzděláním a že mu můj postup připomíná jeho vlastní obtížný vzestup z rolníka na úspěšného úředníka a majitele půdy, občas jsem přemítala, jestli necítí vinu a určité rozpolcení z toho, že mě pohání na mé vlastní nejisté cestě. Tak dlouho se soustředil na dosažení mého univerzitního vzdělání, že si nejspíš vůbec neuvědomil, že se se mnou rozloučí a zanechá mě na tomto cizím místě samotnou.

Vyšli jsme z nádraží a vkročili do večerního ruchu curyšských ulic. Zrovna se začínalo stmívat, ale město netemnělo. Pohlédla jsem na tatínka a jeden na druhého jsme se užasle usmáli. Dosud jsme viděli města vždy osvětlená jen obvyklými mdlými olejovými lampami. Tady ale ulice lemovalo nečekaně jasné elektrické osvětlení. V jeho záři jsem dokázala rozeznat i drobné detaily na šatech dam, které nás mýjely; jejich sukně byly mnohem bohatěji našasené než střízlivé modely, které jsem vídala v Záhřebu.

Po dláždění Bahnhofstrasse, na níž jsme stáli, se s klapotem kopyt blížila nájemní krytá drožka a tatínek na ni mávl. Když kočí sestoupil z kozlíku, aby dozadu naložil naše zavazadla, přitáhla jsem si v chladném večerním vzduchu šál újeji k tělu, abych se zahřála. Tenhle růžemi vyšívaný šál mi večer před odjezdem věnovala maminka a v očích se jí hromadily slzy. Teprve později jsem pochopila, že ten dárek byl jako objetí na rozloučenou, něco, co budu mít s sebou, zatímco ona musí zůstat v Záhřebu s mou mladší sestrou Zorkou a bratříčkem Milošem.

Drožkář přerhl mé myšlenky otázkou: „Přijeli jste si prohlédnout místní pamětihodnosti?“

„Ne,“ odpověděl tatínek místo mě a v jeho hlase zazněl jen lehký přízvuk. Vždy byl pyšný na svoji gramaticky bezchybnou němčinu, jazyk, jímž mluvili ti, kteří vládli Rakousku-Uhersku. To byl první krok, kterým jsem začal svůj výstup vzhůru, říkával vždy, když nás ji nutil procvičovat. Lehce nadmul hruď a vysvětlil: „Přijeli jsme, aby se má dcera zapsala na univerzitu.“

Kočí užasle povytáhl obočí, ale jinak na sobě nedal nic znát. „Tak na univerzitu, povídáte, hm? V tom případě hádám, že budete chtít odvézt do penzionu Engelbrecht nebo nějakýho jinýho penzionu na Plattenstrasse,“ poznamenal, zatímco nám přidržoval dvířka, abychom mohli nastoupit.

Tatínek se odmlčel, dokud jsem se neusadila v kočáře, a pak se obrátil k drožkáři: „Jak víte, kam chceme jet?“

„Vozím tam spousty študáků z východní Evropy.“

Zaslechla jsem, jak tatínek zareagoval zabručením, když si vedle mě sedal, a uvědomila jsem si, že neví, jak si má drožkářovu poznámku vyložit. Jako pohanu našeho východoevropského původu? Slyšeli jsme, že ačkoli si Švýčari neústupně udržují svoji neutralitu a nezávislost tváří v tvář rostoucím evropským impériím kolem sebe, na obyvatele východních oblastí Rakouska-Uherska hledí svrchu. A přesto v jiných věcech patřili Švýčari k těm nejtolerantnějším; například měli nejmírnější podmínky pro přijímání žen na univerzity. Byl to matoucí rozpor.

Kočí popohnal koně prásknutím biče a kočár se svižně rozrachotil curyšskou ulicí. Jak jsem se snažila koukat ven

skrze blátem zacákané okno, zahlédla jsem kolem drožky prosvištět elektrickou tramvaj.

„Viděls to, tatínku?“ vyhrkla jsem. Už jsem o tramvajích četla, ale nikdy jsem žádnou neviděla na vlastní oči. Ten pohled mě naplnil vzrušením; byl to hmatatelný důkaz toho, že město přeje pokroku, přinejmenším v dopravě. Mohla jsem jen doufat, že přístup místních obyvatel ke studentkám je rovněž pokrokový, právě takový, jak se k nám doneslo.

„Neviděl, ale slyšel. A cítil,“ odvětil s naprostým klidem tatínek a stiskl mi ruku. Věděla jsem, že je také udivený a nadšený, ale chce působit světaznale. Obzvláště po té drožkářově poznámce.

Otočila jsem se zpátky k oknu. Město obklopovaly strmé zalesněné horské svahy a přísahala bych, že ve vzduchu cítím vůni jehličnanů. Přestože hory byly nepochybně příliš daleko na to, aby s městem sdílely vůni svých hojně rostoucích stromů. Ať už to ale bylo čímkoli, vzduch v Curychu byl mnohem čistší než v Záhřebu, kde neustále páchly koňský hnůj a vypalovaná pole. Možná ta vůně přicházela se svěžím větrem vanoucím od Curyšského jezera u jižního okraje města.

V dále, na místě, které vypadalo jako usazené na samém úpatí hor, jsem zahlédla bledě žluté budovy postavené v neoklasicistním stylu a kontrastující s kostelními věžemi v pozadí. Budovy se velmi podobaly kresleným obrázkům polytechniky, které jsem viděla ve své žádosti o přijetí, jen byly rozlehlejší a velkolepější, než jsem si myslela. Polytechnika byla nová vysoká škola zasvěcená produkci učitelů a profesorů rozličných matematických a vědních oborů a současně to byla jedna z mála evropských univerzit, které umožňovaly dosažení titulu ženám. Ačkoli jsem celá léta nesnila téměř o ničem jiném, bylo těžké si představit, že během pár měsíců ji budu skutečně navštěvovat.

Drožka s trhnutím zastavila. Okénko vpředu se odsunulo a kočí ohlásil cíl naší cesty, „Plattenstrasse číslo padesát.“ Tatínek mu podal nějaké franky a dveře kočáru se otevřely.

Zatímco kočí vykládal naše zavazadla, z předního vchodu penzionu Engelbrecht přispěchal sluha, aby nám po-

mohl s menšími taškami, které jsme nesli v rukou. Mezi velkými sloupy lemujícími přední vchod čtyřposchodového cihlového městského domu se objevila přitažlivá, hezky upravená dvojice.

„Pan Marič?“ zvolal mohutný starší pán.

„Ano, a vy musíte být pan Engelbrecht,“ odpověděl můj otec s lehkou úklonou a napřaženou pravicí. Zatímco se muži navzájem představovali, čilá paní Engelbrechtová drobnými krůčky pospíšila dolů po schodech, aby mě osobně zavedla do budovy.

Jakmile bylo formalitám učiněno zadost, Engelbrechtovi nás pozvali, abychom si s nimi dali čaj a koláčky, které přichystali na naši počest. Po cestě za hostiteli do salonu jsem si všimla, jak tatínek souhlasným pohledem zhodnotil křišťálový lustr na stropě a k němu ladící nástěnné svícny. Jako bych slyšela jeho myšlenky: *Tohle místo je pro moji Mitzu dostatečně společensky přijatelné.*

Mně připadal penzion v porovnání s domovem až úzkostlivě čistý a přespříliš formální; vůně dřeva, prachu a kořeněných jídel domova jako by odtud byly úplně vymetené. Ačkoli jsme my Srbové usilovali o stejný germánský pořádek, jaký přijali za vlastní Švýcaři, zjistila jsem, že naše snahy stěží dosahují výšin švýcarské úklidové dokonalosti.

Během popíjení čaje, požívání koláčků a vyměňování zdvořilostí vysvětlovali Engelbrechtovi mému vytrvale vzrůstajícímu tatínkovi chod svého penzionu: pevně daný rozvrh jídel, návštěv, praní prádla a úklidu pokojů. Tatínek se jako bývalý voják zajímal o bezpečnost nájemníků a s každou příznivou odpovědí, s každým souhlasným pohledem na modré čalounění na stěnách či zdobně vyřezávané židle rozestavené kolem mramorového krbu se víc a víc uvolňoval. Přes to všechno se však úplně uvolnit nedokázal. Univerzitní vzdělání pro mě chtěl téměř tolik, jako jsem si ho přála já sama, ale realita nadcházejícího loučení pro něj byla těžší, než jsem si kdy dokázala představit.

Jak jsem popíjela svůj čaj, zaslechla jsem náhle smích. Dívčí chichotání.

Paní Engelbrechtová si povšimla mé reakce. „Ach, to jsou naše slečny u partičky whistu. Mohu vás seznámit s naším mladým dámským osazenstvem?“

S dámským osazenstvem? Přikývla jsem, ačkoli jsem zoufale toužila zavrtět hlavou. Mé zážitky s jinými mladými dámmi obvykle končily nevalně. Přinejlepším jsme toho měly jen pramálo společného. A přinejhorším jsem ve společnosti svých spolužaček trpěla zlobou a ponižováním, zvláště když objevily míru mé tížadosti.

Zdvořilost nicméně vyžadovala, abychom se zvedli, a paní Engelbrechtová nás odvedla přes salon do menší místnosti, která se od něj stylem výzdoby odlišovala: lustr a svícny nebyly křišťálové, nýbrž mosazné, místo modrých hedvábných čalounů bylo na stěnách dubové obložení a uprostřed stál hrací stůl. Když jsme vcházeli do dveří, zdálo se mi, že jsem zaslechla slovo *krpiti*, a koukla jsem po otci, který vypadal stejně překvapeně. Bylo to srbské slovo užívané v případě, kdy byl člověk zklamaný nebo prohrál, a já si lámala hlavu, kdo pro všechno na světě mohl zrovna tady tenhle výraz použít. Určitě jsme se přeslechli.

Kolem stolu seděly tři dívky mého věku s tmavými vlasy a hustým obočím, jako jsem měla i já. Byly dokonce podobně oblečené, v bílých škrobených halenkách s vysokým krajkovým límcem a jednoduchých tmavých sukních. Byl to střízlivý oděv, ne jako ty nabírané, ornamentálně zdobené citronově žluté nebo nadýchaně růžové róby, které nosilo mnoho mladých žen včetně těch, které jsem viděla v honosných ulicích poblíž nádraží.

Dívky vzhledly od své hry, rychle odložily karty a vstaly, aby nám mohly být představeny. „Slečny Ružico Dražićová, Milano Botaová a Heleno Kauflerová, ráda bych vás seznámila s vaší novou spolubydlicí. Toto je slečna Mileva Marićová.“

Jak jsme se jedna druhé ukláněly, paní Engelbrechtová pokračovala: „Slečna Marićová přijela studovat matematiku a fyziku na švýcarské spolkové polytechnice. Budete tady v dobré společnosti, slečno Marićová.“

Pak naše paní bytná ukázala na dívku s širokými lícními kostmi, pohotovým úsměvem a bronzově žlutohnědýma očima. „Slečna Dražićová sem přijela ze Šabacu vystudovat politologii na Curyšské univerzitě.“

Obrátila se k dívce s nejtmašími vlasy a nejhustším obočím. „Toto je slečna Botaová. Opustila Kruševac, aby mohla na polytechnice studovat psychologii.“

Nakonec položila ruku na rameno poslední dívky s gloriolou světle hnědých vlasů a laskavými modrošedými očima pod šikmým obočím a oznámila: „A toto je naše slečna Kauflerová, která přicestovala až z Vídně, aby získala titul z historie, také na polytechnice.“

Došla mi řeč. Univerzitní studentky z východních provincií Rakouska-Uherska stejně jako já? Nikdy se mi ani nesnilo o tom, že bych v tom nemusela být sama. V Záhřebu byly všechny dívky před dvacítkou vdané nebo se alespoň setkávaly s vhodnými mladými muži a procvičovaly si v domě svých rodičů vedení domácnosti. Veškeré vzdělávání ukončily už před lety, pokud vůbec nějakou školu navštěvovaly. Vždycky jsem si myslela, že budu jediná východoevropská univerzitní studentka ve světě západních mužů. Možná vůbec jediná dívka mezi nimi.

Paní Engelbrechtová pohlédla na děvčata a prohlásila: „Zanecháme vás teď vašemu whistu, mladé dámy, a půjdeme dokončit náš rozhovor. Doufám, že zítra provedete slečnu Marićovou po Curychu.“

„Samozřejmě, paní Engelbrechtová,“ ujistila ji za všechny s vřelým úsměvem slečna Kauflerová. „Možná se k nám slečna Marićová třeba zítra večer dokonce připojí při partii whistu. Rozhodně bychom čtvrtou hráčku uvítali.“

Úsměv slečny Kauflerové vypadal upřímně a já jsem cítila, jak mě ta příjemná společnost přitahuje. Bezděčně jsem se na ně usmála, ale pak jsem se zarazila. *Bud' opatrná*, varovala jsem samu sebe. *Vzpomeň si na krutost ostatních mladých dam: posměšky, nadávky, kopání na hřišti. Přivedl tě sem matematický a fyzikální program na polytechnice, takže následuj svůj sen, že se staneš jednou z mála profesorek fyziky v Evropě. Necestovala jsi takovou dálku, jen abys získala pár kamarádek, dokonce ani v případě, že tyto dívky opravdu jsou takové, jak vypadají.*

Po cestě zpět do předního salonu mě tatínek chytl za ruku a zašeptal: „Působí jako neobyčejně milá děvčata, Mitzo. A musejí být i chytrá, když jsou tady, aby studovala na univerzitě. Možná je načase najít si jednu nebo dvě společnice, když jsme konečně potkali někoho, kdo by se ti mohl intelektuálně rovnat. Nějaká šťastná dívka by měla dostat svůj díl žertíků, které si obvykle schovááš pro mě.“

V hlase mu zaznívala zvláštní naděje, jako by skutečně

toužil po tom, abych se sprátelila s dívkami, se kterými jsme se právě seznámili. Cože to tatínek povídal? Byla jsem zmatená. Po tolika letech prohlašování, že na přátelství nezáleží, že manželství není důležité a že jediné, co se počítá, je naše rodina a vzdělání, mě snad podrobuje nějaké zkoušce? Chtěla jsem mu ukázat, že mi na obvyklých touthách mladé ženy, jako jsou kamarádky, manžel a děti, stále nesejde, jako tomu bylo dosud. Chtěla jsem tuto podivnou zkoušku složit s vyznamenáním jako všechny předtím.

„Tatínku, slibuju ti, že jsem tady proto, abych se učila, a ne abych si hledala kamarádky,“ ubezpečila jsem ho s rozhodným příkvnutím. Doufala jsem, že ho to ujistí o tom, že úděl, který mi před lety předpověděl a který si pro mě přál, jsem přijala za vlastní.

Jenže tatínek nebyl mou odpovědí nijak nadšen. Místo toho mu tvář potemněla; jestli smutkem nebo hněvem, jsem zprvu nedokázala určit. Nebyla jsem snad dostatečně přesvědčivá? Nebo se jeho postoj skutečně změnil, protože se tyto dívky tak lišily ode všech ostatních, které jsem dosud poznala?

Nějakou chvíli byl nezvykle zamlklý. Nakonec s náznakem sklíčenosti v hlase pronesl: „Doufal jsem, že bys mohla mít oboje.“

V týdnech následujících po tatínkově odjezdu jsem se svým spolubydlícím vyhýbala a zůstávala ve svém pokoji se svými knihami. Ale pevně daný rozvrh Engelbrechtových znamenal, že jsem se s nimi každý den potkávala v jídelně, a zdvořilost vyžadovala, abych s nimi u snídaně i u večeře zdvořile konverzovala. Neustále mě snažně prosily, ať se k nim přidám při jejich procházkách, návštěvách přednášek, kaváren, divadel a koncertů. Dobromyslně mě hubovaly, že jsem příliš vážná a tichá a že příliš studuji, a ve svých pozváních vytrvale pokračovaly bez ohledu na to, jak často jsem odmítala. Ty dívky prokazovaly vytrvalost, jakou jsem předtím neviděla u nikoho kromě sebe.

Jednoho časného večera toho léta jsem se ve svém pokoji učila a připravovala se na přednášky, které začnou v říjnu, jak jsem si navykla. Kolem ramen jsem měla ovinutý svůj šál, abych zahнала chlad, který v pokojích penzionu přetrvával nezávisle na tom, jak teplé bylo počasí. Pročítala

jsem si právě jeden text, když jsem zaslechla, jak děvčata dole hrají jednu z Bizetových suit *Arlésanka*, poměrně špatně, ale s citem. Dobře jsem ten kus znala; hrávali jsme ho doma s rodinou. Ta známá hudba ve mně vyvolala melancholii a ve své samotě jsem se najednou cítila opuštěná. Pohlédla jsem do kouta na svoji zaprášenou tamburu a pak jsem ji sebrala a sešla dolů. Zastavila jsem se u vchodu do předního salonu a pozorovala, jak děvčata s obtížemi muzicírují.

Opírala jsem se s tamburou v ruce o zeď a najednou jsem si začala připadat hloupě. Proč bych měla očekávat, že mě přijmou mezi sebe, když jsem jejich pozvání dosud vytrvale odmítala? Chtěla jsem vyběhnout zpátky nahoru, ale Helena si mě všimla a přestala hrát.

Se svou typickou srdečností se mě zeptala: „Připojíte se k nám, slečno Maričová?“ S hranou nelibostí pohlédla na Ružicu a Milanu. „Jak vidíte, uvítáme jakoukoli hudební podporu, kterou nám můžete nabídnout.“

Prísvedčila jsem. Během pár dní mě děvčata katapultovala do života, o jakém se mi nikdy předtím ani nesnilo. Do života se stejně smýšlejícími kamarádkami. Tatínek se mylil a já také. Na přátelství záleželo. Rozhodně na přátelství, jako bylo toto. S dívkami, které byly nadmíru inteligentní a měly podobné ambice, které zakusily stejný posměch a odsouzení a přestály to s úsměvem.

Takové přítelkyně neoslabovaly mé odhodlání uspět, jak jsem se obávala. Naopak mě činily silnější.

*

Nyní, o několik měsíců později, jsem se usadila na prázdnou židli, zatímco mi Ružica nalévala šálek čaje. Zavanula ke mně vůně citronu a Milana přede mě s potěšeným úsměvem přisunula talíř mého oblíbeného koláče s citronovou polevou; děvčata ho pro mě musela u paní Engelbrechtové zvlášť objednat. Výjimečné gesto ve výjimečný den.

„Děkuju vám.“

Popíjely jsme čaj a ukusovaly koláč. Dívky byly neobvykle tiché, přestože jsem z jejich výrazů a pohledů, které si navzájem vyměňovaly, poznala, že jim to činí potíže. Čekaly,